

postmottak@kd.dep.no

Att: Annette.skalde@kd.dep.no

Vår ref.: Kristine Bettum

Saksnr.: [nr]

Sted: Oslo

Dato: 22.06.2022

Innspill til Utsynsmeldingen

Hovedorganisasjonen Virke takker for muligheten til å gi sine første innspill til Utsynsmeldingen. I tråd med brevet som medlemmene av Kompetansepolitisk råd har fått, gir Virke i denne omgang innspill på hvilke temaer Utsynsmeldingen bør omtale og forslag til tiltak som bør prioriteres fremover.

Vi viser for øvrig til Virkes brev av 19. og 27. januar 2022, som ble sendt i etterkant av møtet med kunnskapsminister Brenna den 14. januar 2022.

Prioriterte temaer og tiltak

Den overordnede problemstillingen som skal belyses i Utsynsmeldingen er fremtidens kompetansebehov på kort og lang sikt. To viktige spørsmål her er hvordan vi skal legge til rette for at flest mulig er i arbeid, og hvordan vi skal sikre at disse har relevant kompetanse. Det betyr at meldingen ikke kun kan omhandle temaer og tiltak som begrenser seg til det formelle utdanningssystemet, men må også omhandle sentrale temaer i den bredere kompetansepolitikken, som ikke-formell opplæring, bedriftsintern opplæring og realkompetansevurdering. Meldingen kan heller ikke begrense seg til å bare omhandle den delen av befolkningen som er i jobb. Den må også inkludere den delen som står utenfor arbeidslivet.

Realkompetansevurdering

Alle mennesker kan noe; tillært gjennom erfaring, kurs og/eller formell utdanning. Virke mener at hvis vi skal klare å dekke arbeidslivets og samfunnets kompetansebehov fremover, trenger vi et godt system for å beskrive folks realkompetanse. Per i dag finnes ikke et slikt system, og dette bidrar til å ekskludere potensielle arbeidstakere fra arbeidsmarkedet og å svekke omstillingsevnen til de som er i arbeid. Implikasjonene er at arbeidslivet ikke får tak i den kompetansen de trenger og at unødige mange står i fare for å falle utenfor arbeidslivet.

I dag har vi et realkompetansevurderingssystem som primært vurderer realkompetanse ut fra standarder i det formelle utdanningssystemet, med formål om inntak til det formelle utdanningssystemet. Det arbeidslivet trenger er imidlertid et system som har til formål å gjøre folks realkompetanse omsettelig på arbeidsmarkedet. Virke viser her til Balansekunst¹; en metodikk som er utviklet nettopp for å kunne uttrykke kompetansestandarder i arbeidslivet på samme måte som i det formelle utdanningssystemet. Uansett om man har mastergrad eller har praktisk erfaring fra arbeidslivet, så har man ervervet kompetanse, og vi trenger et system for å forklare hva denne kompetansen er.

¹ [balansekunst.pdf \(oslovo.no\)](https://www.oslovo.no/balansekunst.pdf)

Virke foreslå følgende tiltak:

- Det må etableres et system for anerkjennelse og dokumentasjon av realkompetanse. Dette må gjøres innenfor rammene av trepartssamarbeidet.
- Utsynsmeldingen bør se på mobilisering av arbeidskraftreserven og tverrsektorielt samarbeid på kompetansefeltet for å få til dette. Arbeidet med Utsynsmeldingen bør derfor se til arbeidet i Sysselsettingsutvalget.

Dimensjonering og gode overganger i utdanningssystemet

I Norge holdes prinsippet om enkeltindividets frihet til å velge utdanning høyt. Samfunnets investering i utdanning har imidlertid mange formål, som ikke bare handler om individets rett til selvrealisering, men der deltakelse i samfunns- og arbeidsliv også er viktige mål.

En forutsetning for å skape en best mulig sammenheng mellom individ, arbeidsliv og samfunn, er at den enkelte kan ta informerte utdannings- og karrierevalg. I dette ligger det blant annet at det må foreligge kjennskap til og informasjon om hva arbeidshverdagen i ulike yrker innebærer, hva som kreves av kompetanse og arbeidslivets etterspørsel etter kompetanse og arbeidskraft.

Virke vil trekke frem tre viktige tiltak i så måte:

- Det må legges til rette for en mer systematisk satsing på arbeidslivsrelevans i utdanningen, både i grunnskolen, videregående opplæring og høyere utdanning. Det må etableres et godt samarbeid og tett dialog mellom skoler/utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet og eksisterende virkemidler bør tas i bruk. For eksempel bør Yrkesfaglige fordypning tilbys og styrkes i alle fylker.
- Karriereveiledningen og yrkesrådgivningen må styrkes. Det er viktig at kjennskapen til disse tjenestene er god og at de sikres nok kapasitet. I tillegg er det viktig å sikre at kvaliteten og relevansen er høy, herunder at tjenestene har god kjennskap til arbeidslivets etterspørsel etter kompetanse og arbeidskraft, særlig lokalt og regionalt.
- Det må legges til rette for en bedre dimensjonering i inntaket til videregående opplæring i tråd med arbeidslivets behov. Dette gjelder særlig i inntaket til fag- og yrkesopplæringen. Virkes erfaring er ikke at det først og fremst er mangelen på lærebedrifter og lære plasser som er den største utfordringen. I stedet er det slik at mange lærebedrifter mangler kvalifiserte søkere til sine lære plasser, samtidig som det er for mange søkere til noen fag. Tilbudet av lære plasser gjenspeiler i all hovedsak arbeidslivets etterspørsel etter kompetanse. Løser man oversøkingen til noen fag med å opprette flere lære plasser, betyr det at problemet bare utsettes til at lærlingene skal søke jobb. Virke mener at fylkeskommunene i mindre grad enn i dag bør måles etter innfrielse av søkerens førstevalg, slik at handlingsrommet som finnes i kravet til å innfri ett av tre utdanningsvalg benyttes bedre, jf. Opplæringslova §3-1. Målsetningen om innfrielse av førstevalg bør i tyngre grad veies opp mot formidling til lære plass enn i dag.

De tre punktene over henger sammen med hverandre. Etableres det gode samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv, og god karriereveiledning og yrkesrådgivning, vil dette bidra til å påvirke enkeltpersoners utdanningsvalg. Samtidig vil det fortsatt være viktig at dimensjonering i inntaket til videregående opplæring prioriteres høyt i fylkeskommunenes inntak til videregående opplæring.

Grønn kompetanse

Omstillingen som samfunnet og arbeidslivet står i for å redusere og tilpasse seg klima- og miljøendringer, vil prege hele kompetanse- og utdanningspolitikken vår i lang tid fremover. Utsynsmeldingen vil på dette området både ha en viktig rolle i å beskrive hva vi vet om behovet for grønn kompetanse, men også si noe om hva dette faktisk er, og hva som kreves av utdannings- og kompetansepolitikken vår fremover for å sikre at vi klarer omstillingen som vi må gjennom.

En fremtidsrettet kompetanse- og utdanningspolitikk kan ikke brytes ned til enkeltnæringer eller enkelte utdanningsområder. Omstillingsbehovet springer ut fra alle områder av arbeidslivet og samfunnet, og grønn kompetanse er noe som må finnes fra enkeltindivid til samfunnsnivå. Herunder må vi se mer samlet på kompetansebehovet som springer ut fra arbeidslivet. Det betyr at omstillingen som skjer i delene av næringslivet som følge av overgangen fra fossil til fornybar energi kun er én del av dette. Vi må også se på behovet for rask omstilling i andre deler av arbeids- og næringsliv, eksempel i offentlig sektor og handels- og tjenestenæringen med tilhørende verdikjeder. Mer effektiv bruk av ressurser er også sentralt for omstilling til en lavutslippsøkonomi og avgjørende for å nå de norske klimamålene. Da er vi avhengige av at handels- og tjenestenæringen i mye større grad enn i dag tilrettelegger for gjenbruk, vedlikehold, resirkulering og mindre avfall. Omlegging til denne type forretningsmodeller krever nye og andre kompetansebehov enn hva som etterspørres i dag. Utsynsmeldingen må koordineres med Kompetansebehovutvalgets arbeid i inneværende år frem mot sommeren 2023.

Handling

Over tid er det opparbeidet et godt kunnskapsgrunnlag om arbeidslivets- og samfunnets kompetansebehov, bl.a. gjennom NOUene som Kompetansebehovsutvalget har utarbeidet. Virke er glad for at Kunnskapsdepartementet har gitt HK-dir i oppdrag å oppdatere dette kunnskapsgrunnlaget. Virke støttet også mye av det som lå i den forrige regjeringens kompetansepolitiske strategi, og ønsker at hovedlinjene videreføres.

Virke håper at Utsynsmeldingen blir en fremtidsrettet melding som viser retning og fremmer konkrete tiltak. Våre arbeidsplasser, vår velferd og verdiskaping avhenger av at de gode tiltakene iverksettes raskt, og Virke er utålmodig etter at eksisterende kunnskap skal omsettes til konkret handling.

Trepartssamarbeidet

Gjennom lange tradisjoner for samarbeid i trepartssamarbeidet i Norge, har det utviklet seg en gjensidig tillit og anerkjennelse av at de mest bærekraftige og forankrede løsningene på store og viktige samfunnsproblemer, springer ut fra diskusjonene, kompromissene og enighetene som partene kommer frem til.

Kompetanse- og utdanningspolitikken er eksempel på et slikt område hvor trepartssamarbeidet har stått sentralt. Dette har gitt et godt grunnlag for å identifisere hvilke problemstillinger vi står overfor, hvordan disse best kan løses i fellesskap og hva de ulike partene skal bidra med. Virke vil derfor understreke viktigheten av at trepartssamarbeidet også står sterkt fremover.

Med vennlig hilsen

Maria Østerhus Lobo
leder politikk og kommunikasjon

Dette brevet er elektronisk signert